

**Έκθεση για την ανάγκη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
κατά τη λήψη των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας Covid -19
και συστάσεις προς την Πολιτεία**

**Αποτύπωση των θεμάτων που συζητήθηκαν στην Ολομέλεια
κατά την περίοδο εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση
της εξάπλωσης της πανδημίας
Συνεδριάσεις της 8^{ης}, 22^{ης}, 29^{ης} Απριλίου και 6^{ης} Μαΐου 2020**

ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει συσταθεί με το Ν 2667/1998 σύμφωνα με κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, τις «Αρχές των Παρισίων». Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από τριάντα δύο φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, πανεπιστημιακές σχολές νομικών και πολιτικών επιστημών, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα και υπουργεία).

Έκθεση για την ανάγκη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

κατά τη λήψη των μέτρων αντιμετώπισης του Covid -19 και συστάσεις προς την Πολιτεία

Αποτύπωση των θεμάτων που συζητήθηκαν στην Ολομέλεια κατά την περίοδο του εγκλεισμού

Συνεδριάσεις της 8^{ης}, 22^{ης}, 29^{ης} Απριλίου και 6^{ης} Μαΐου 2020

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας για θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθ' όλη τη διάρκεια του εγκλεισμού λόγω της πανδημίας, συνεδρίαζε σε εβδομαδιαία βάση διαδικτυακώς, με τη συμμετοχή των εμπλεκομένων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων φορέων, κρατικών και μη, ώστε να αντιμετωπίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις νέες προκλήσεις, να αξιολογήσει τον αντίκτυπο των περιοριστικών μέτρων πολιτικής στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αξίες, να παρέχει στην Ελληνική κυβέρνηση τις κατάλληλες συμβουλές σχετικά με την προστασία του πυρήνα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παράλληλα να ενημερώνει την κοινή γνώμη για τα δικαιώματά της και τους σχετικούς κινδύνους παραβίασής τους εξαιτίας της πανδημίας.

Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι η ΕΕΔΑ παράλληλα συνέχιζε να παρακολουθεί και όλα τα άλλα θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου και που αφορούν τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής, όπως το προσφυγικό ζήτημα, το περιβάλλον κ.α.

Στο τέλος αυτής της περιόδου, η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει:

- **Τα ανθρώπινα δικαιώματα παραμένουν σε ισχύ σε περιόδους κρίσης**

Η ΕΕΔΑ τονίζει ότι τα περιοριστικά μέτρα για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της πανδημίας δεν πρέπει να υπονομεύουν οριστικά τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, ούτε να περιέχουν διακρίσεις αλλά να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές ανάγκες των ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων. Δεδομένου, ότι η λήψη από την Πολιτεία μέτρων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση της πανδημίας, επιβάλλοντας περιορισμούς στα δικαιώματα των πολιτών (όπως το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία, την προσωπική ελευθερία, την πρόσβαση στη δημόσια υγεία των πολιτών που δεν ασθενούσαν κ.λπ.), προκάλεσε σοβαρό αντίκτυπο στον κοινωνικό ιστό, η ΕΕΔΑ επικεντρώθηκε κατά το διάστημα αυτό κυρίως στις επιπτώσεις των μέτρων στα δικαιώματα των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών και των προσφύγων, των ασυνόδευτων ανηλίκων, των Ρομά, γυναικών και παιδιών θύματα ενδοοικογενειακής βίας, κρατούμενων και ατόμων με αναπηρία.

- Τα μέτρα θα πρέπει να στηρίζονται σε νομική βάση, να είναι αναλογικά και χρονικά περιορισμένα

Η ΕΕΔΑ επισημαίνει με έμφαση ότι τα περιοριστικά μέτρα πρέπει να έχουν νομική βάση, να είναι αναλογικά και χρονικά περιορισμένα. Έχοντας ως αφετηρία το αβέβαιο πλαίσιο της πανδημίας, οι αποφάσεις θα πρέπει να επαναξιολογούνται συνεχώς με στόχο την εξισορρόπηση των εμπλεκόμενων δικαιωμάτων, καθώς αυτό που είναι αναλογικό στην αρχή της πανδημίας μπορεί να γίνει δυσανάλογο με την πάροδο του χρόνου και τότε το μέτρο πρέπει να πρέπει να μετριαστεί ή να καταργηθεί. Σε κάθε περίπτωση και στο βαθμό που ο κύριος στόχος των μέτρων είναι θεμιτός, δηλ. η διασφάλιση και μόνο της δημόσιας υγείας, οι τυχόν περιορισμοί πρέπει να επιδιώκουν την προστασία της δημοκρατικής τάξης και τη διαφύλαξη των αξιών μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

- **Παρέκκλιση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης (άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα – ΕΣΔΑ)**

Η ΕΕΔΑ παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τη σειρά μέτρων της Ελληνικής κυβέρνησης ως αντίδραση στην παρούσα πανδημία (Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου, Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις και Εγκύκλιοι που στοχεύουν στην υλοποίηση των συγκεκριμένων διατάξεων), δεδομένου ότι επηρεάζουν άμεσα την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μέχρι στιγμής, τα μέτρα θεωρούνται γενικά απαραίτητα και ανάλογα με τον επιδιωκόμενο στόχο της πρόληψης και μη εξάπλωσης του ιού.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω λεχθέντων, η ΕΕΔΑ αποτιμά θετικά το γεγονός ότι η Ελληνική κυβέρνηση, παρότι έλαβε περιοριστικά μέτρα, τα οποία άπτονται των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών για σκοπούς προστασίας και διασφάλισης της δημόσιας υγείας, δεν δήλωσε κατάσταση έκτακτης ανάγκης κατά το άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΣΔΑ), το οποίο προβλέπει ρήτρα προσωρινής παρέκκλισης από τη Συνθήκη και αναστολή της πλήρους άσκησης ορισμένων δικαιωμάτων ακριβώς λόγω της θέσπισης έκτακτων μέτρων. Σημειώνεται ότι έως σήμερα δέκα κράτη έχουν επίσημα ασκήσει το δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο 15 ΕΣΔΑ, ενώ ορισμένα εξ αυτών προχώρησαν σε ανάκληση των σχετικών δηλώσεών τους¹.

Διευκρινίζεται, ότι τα μέτρα που ελήφθησαν σε εθνικό επίπεδο έχουν κατά κύριο λόγο περιοριστικό και όχι στερητικό της ελευθερίας χαρακτήρα. Και ναι μεν τα μέτρα συνιστούν στην ουσία παρεκκλίνοντα από τις συνθήκες μέτρα και θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε παραβίαση των διεθνών τους υποχρεώσεων, η ΕΕΔΑ όμως επισημαίνει ότι τόσο οι ίδιοι οι διεθνείς Οργανισμοί: ΟΗΕ και Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και η ΕΕ κάλεσαν τα κράτη να υιοθετήσουν μέτρα για την καταπολέμηση του ιού, σύμφωνα πάντοτε με το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Άλλωστε, σε περίπτωση που δεν θεσπίζονταν μέτρα για την πρόληψη της μετάδοσης του ιού, θα εξακολουθούσαν να παραβιάζονται οι διεθνείς

¹<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/webContent/62111354>

υποχρεώσεις της χώρας. Σε αυτό το σημείο, υπενθυμίζεται ότι δικαιώματα, όπως η απαγόρευση των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και της δουλείας, τα οποία προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, δεν επιδέχονται καμία παρέκκλιση σε καμία περίπτωση.

Σε κάθε περίπτωση η ανάγκη για περιοριστικά μέτρα μπορεί να είναι προφανής στην αρχή μιας κρίσης, όπως η πανδημία, η ΕΕΔΑ ωστόσο τονίζει ότι παραμένει σε επαγρύπνηση ως προς τη διάρκεια των μέτρων και την εκτίμηση του χρονικού σημείου όπου τα μέτρα αυτά δε θα είναι πλέον αναγκαία. Παραλλήλως διαβεβαιώνει, ότι η αναγκαιότητα, φύση και έκταση των περιορισμών που εφαρμόζονται στα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύονται θα ελέγχονται και θα αξιολογούνται σε συστηματική βάση, ώστε να κρίνεται αν δικαιολογούνται ως λύση για την καταπολέμηση της απειλής από την πανδημία. Σημαντικό τμήμα αυτής της αξιολόγησης είναι και η δυνατότητα προσβολής σε εύλογη σύντομη προθεσμία των περιοριστικών μέτρων ενώπιον των διοικητικών αρχών καθώς και η δημιουργία αντιστοίχου μηχανισμού ελέγχου τυχόν ενστάσεων και παραπόνων σε περίπτωση κακής, και ιδίως διακριτικής, εφαρμογής των μέτρων αυτών.

Τα ζητήματα που εξετάστηκαν στην Ολομέλεια έχουν ως εξής:

- **Τα περιοριστικά μέτρα θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ευαλωτότητα του Ρομά πληθυσμού**

Με αφορμή και την Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά (8 Απριλίου), η ΕΕΔΑ επικέντρωσε από την πρώτη στιγμή το ενδιαφέρον της στα ειδικά προβλήματα και τις ανάγκες που δημιουργήθηκαν στις κοινότητες των Ρομά, κυρίως λόγω της έλλειψης συντονισμένης δράσης κατά την έναρξη της πανδημίας για την προστασία της υγείας τους. Γεγονός είναι ότι παγιωμένα προβλήματα στους καταυλισμούς, όπως η πρόσβαση στην υγεία, σε υδροδότηση, ηλεκτροδότηση, αποκομιδή απορριμμάτων, συνιστούν πρόσθετους κινδύνους, ενώ σε ορισμένες περιοχές της χώρας (Ξάνθη, Λάρισα) πολλές οικογένειες αντιμετώπισαν σοβαρά εμπόδια που σχετίζονται με την προμήθεια τροφίμων και την υγιεινή. Από πλευράς τους οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ανέδειξαν τα ζητήματα που συνδέονται με την παραβίαση του δικαιώματος στην κοινωνική προστασία του πληθυσμού των Ρομά και τα έφεραν στη δημοσιότητα. Για να αντιμετωπίσει τον αυξημένο κίνδυνο, η κυβέρνηση διέθεσε πρόσφατα 2.255.000 ευρώ σε 98 δήμους για την παροχή ιατρικών προμηθειών και εξοπλισμού σε κοινότητες των Ρομά.

Η ΕΕΔΑ, αναλαμβάνοντας συστηματικά δράσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης σε θέματα Ρομά, υπογραμμίζει την ανάγκη για την συνέχιση και εντατικοποίηση των δράσεων για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού που υφίστανται οι Ρομά και καλεί τις αρμόδιες αρχές να λάβουν υπόψη τους τις ειδικές συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού των Ρομά και να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας χωρίς διακρίσεις και δυσανάλογες επιπτώσεις στα δικαιώματά τους.

- Τα μέτρα θα πρέπει να μην έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών και των ασυνόδευτων ανηλίκων

Η ΕΕΔΑ, παρακολουθώντας στενά από την ίδρυσή της, όλα τα θέματα που αφορούν την προστασία μεταναστών και προσφύγων, εξέτασε το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα και σε όλες τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας, καθώς κρίσιμη παραμένει η κατάσταση στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, τους οικισμούς και τις Δομές Φιλοξενίας ενώ εξακολουθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα. Ο υπερπληθυσμός και η πλήρης έλλειψη υγιεινής και ιατρικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και βασικές υπηρεσίες, επιδεινώνουν τον κίνδυνο μολύνσεων λόγω COVID-19. Η πρόληψη είναι σχεδόν αδύνατη καθώς δεν μπορούν να εφαρμοστούν μέτρα κοινωνικής απόστασης. Σύμφωνα με την επίσημη θέση της Πολιτείας, τα προστατευτικά μέτρα είναι αυστηρότερα από αυτά που προβλέπονται για τον γενικό πληθυσμό.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η κυβέρνηση συνέταξε Επιχειρησιακό Σχέδιο («Αγνοδίκη») για τη διαχείριση στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και τις Δομές Φιλοξενίας, το οποίο ωστόσο δεν ακολούθησε τα προβλεπόμενα διεθνή πρότυπα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, και μετά και την αντίδραση της ΕΕΔΑ, στο τέλος του μήνα Μαρτίου 2020 έπαυσε οριστικά η ισχύς της απόφασης απαγόρευσης υποβολής αιτημάτων ασύλου στη χώρα μας. Σημαντική για την πρόληψη της εξάπλωσης του COVID-19 στα hotspots είναι η απόφαση για μεταφορά σημαντικού αριθμού προσφύγων από τα νησιά σε καταλύματα στην ηπειρωτική χώρα (ευάλωτοι, αιτούντες άσυλο, συμπεριλαμβανομένων περίπου 200 ηλικιωμένων και 1.730 ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις).

Ως προς τα ασυνόδευτα ανήλικα και παρά τις ανησυχίες της ΕΕΔΑ για τη διασφάλιση της πλήρους άσκησης των δικαιωμάτων τους και της προστασίας αυτών λόγω του σύνθετου χαρακτήρα του θέματος, στα θετικά αποτιμάται η διαδικασία μετεγκατάστασης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η χρηματοδότηση προγραμμάτων διαβίωσης ασυνόδευτων ανηλίκων σε εποπτευόμενα διαμερίσματα σε ολόκληρη τη χώρα και η πρόβλεψη κανόνων διαπίστωσης της ανηλικότητας.

Τέλος υπογραμμίζεται ότι η ΕΕΔΑ, στο πλαίσιο της συζήτησης του τελευταίου ΣχΝ του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο «Βελτίωση Μεταναστευτικής Νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις», και παρά το γεγονός ότι δεν έλαβε σχετική πρόσκληση από τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας αλλά απλώς ενημερώθηκε με την ανάρτηση του ΣχΝ στον ιστότοπο open.gov για δημόσια διαβούλευση,² εξέδωσε κείμενο Παρατηρήσεων με σκοπό την πρόληψη τυχόν αστοχιών και τη διασφάλιση της συμβατότητας των προωθούμενων ρυθμίσεων με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές υποχρεώσεις της Ελλάδας.

² Σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο, η ΕΕΔΑ «υποβάλλει συστάσεις και προτάσεις, εκπονεί μελέτες, υποβάλλει εκθέσεις και γνωμοδοτεί για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου», ενώ ειδικότερα «εξετάζει την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εκφέρει σχετική γνώμη προς τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας».

Η ΕΕΔΑ επαναλαμβάνει ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη, ιδιαίτερα υπό την απειλή της παρούσας πανδημίας, για την καλύτερη δυνατή διαχείριση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών με σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή και την αξιοπρέπεια και καλεί την κυβέρνηση να λάβει κατά προτεραιότητα μέτρα για: (i) την άμεση μεταφορά όλων των ευάλωτων ατόμων από τα νησιά σε ασφαλή και κατάλληλη διαμονή στην ηπειρωτική χώρα, (ii) την εξασφάλιση αποτελεσματικού ελέγχου των όρων παροχής διεθνούς προστασίας στην αντίστοιχη υποδομή, (iii) την ενίσχυση των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης και των Δομών Φιλοξενίας με διερμηνείς, διαπολιτισμικούς διαμεσολαβητές, Επιτρόπους ασυνόδευτων ανήλικων, κοινωνικούς λειτουργούς και την υποστήριξη της ορθής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων και (iv) την εγγύηση του διαφανούς χαρακτήρα της διαδικασίας ασύλου ειδικά για ευάλωτους πρόσφυγες. Η ΕΕΔΑ δηλώνει ότι θα συνεχίσει να συνδράμει στη συνολική προσπάθεια για τη διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών στη χώρα.

- Τα μέτρα θα πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα στη εργασία και την κοινωνική ασφάλιση και ασφάλεια

Η ΕΕΔΑ, στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου και λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις επιπτώσεις των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας στα δικαιώματα που σχετίζονται με την εργασία και την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, ασχολήθηκε στις συνεδριάσεις της με τους κινδύνους που ελλοχεύουν ως προς τα δικαιώματα αυτά από την επισφάλεια ιδίως στους όρους αμοιβής και εργασίας.

Η ΕΕΔΑ, υπενθυμίζοντας τις συνέπειες των μέτρων λιτότητας στην Ελλάδα στα ατομικά και συλλογικά εργασιακά δικαιώματα και στα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης και ασφάλειας από την πρόσφατη οικονομική κρίση, επισημαίνει εκ νέου την ανάγκη για αξιολόγηση των συνεπειών αυτών τόσο αυτόνομα όσο και υπό το πρίσμα των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας, με σκοπό αφενός την αποκατάσταση του περιεχομένου και των δικαιωμάτων αυτών και αφετέρου την απρόσκοπτη πρόσβαση σε αυτά χωρίς διακρίσεις. Η ΕΕΔΑ επανέρχεται στις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας και της κοινωνικής αλληλεγγύης, ώστε να επιτευχθεί και να διατηρηθεί η δίκαιη ισορροπία κατά τη στάθμιση μεταξύ συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στα ατομικά και συλλογικά εργασιακά δικαιώματα, η ΕΕΔΑ επισημαίνει εξίσου ότι εφόσον προχωρήσει κατά τον προσήκοντα θεσμικό τρόπο η κωδικοποίηση της εργατικής νομοθεσίας, θα ήταν σημαντικό να προηγηθεί αυτής της διαδικασίας η απαιτούμενη αξιολόγηση των συνεπειών των επιβληθέντων περιοριστικών μέτρων στα δικαιώματα αυτά και ακολούθως να αποκατασταθεί η απαιτούμενη ασφάλεια και προστασία στο θεσμικό πλαίσιο που τα διέπει, προκειμένου να μην παγιωθεί η επισφάλεια και οι μη αναστρέψιμες συνέπειες στην άσκηση θεμελιωδών συνταγματικά προστατευόμενων εργασιακών δικαιωμάτων. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί και σε επιμέρους κρίσιμα ζητήματα, όπως ότι: α) δεν έχει δοθεί ακόμα η δέουσα προσοχή από την Πολιτεία στην κατάλληλη θεσμική και πρακτική

εφαρμογή του πλαισίου αποτροπής και αντιμετώπισης της αναγκαστικής εργασίας, β) οι απαγορεύσεις πρόσβασης στην εργασία και την κοινωνική ασφάλιση για τους αιτούντες διεθνούς προστασίας εντείνουν την εργασιακή παραβατικότητα και τις καταχρηστικές συμπεριφορές σε βάρος των ανθρώπων αυτών, γ) ευάλωτες ομάδες, όπως τα ηλικιωμένα άτομα ή τα άτομα με αναπηρίες, οι οποίες λόγω και της επιταχυνόμενης στροφής των δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών στην ψηφιακή τεχνολογία, αλλά και της διακοπής παροχής κοινωνικοασφαλιστικών παροχών που συνδέονται με τη φυσική παρουσία, απειλούνται με περαιτέρω υποβάθμιση του επιπέδου διαβίωσής τους και συνακόλουθα οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

- **Τα μέτρα θα πρέπει να προστατεύουν το δικαίωμα των κρατουμένων στην υγεία**

Η ΕΕΔΑ, με σοβαρή ανησυχία για την κατάσταση σε πάρα πολλά σωφρονιστικά καταστήματα κυρίως λόγω του υπερπληθυσμού, ιδιαίτερα υπό τις τρέχουσες συνθήκες, εξέτασε διεξοδικά το ζήτημα και τα σχέδια αντιμετώπισης της υγειονομικής κρίσης μεταξύ του πληθυσμού των κρατουμένων. Η Επιτροπή εκφράζει την απογοήτευσή της για τις απαντήσεις που έλαβε από την Πολιτεία ως προς την κατάσταση στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας και διατυπώνει σοβαρές επιφυλάξεις για την αποτελεσματικότητα των έως τώρα μέτρων και τη διαχείριση των περιπτώσεων κρουσμάτων των κρατουμένων. Οργανισμοί και φορείς παρακολούθησης της κράτησης έχουν ήδη ζητήσει μέτρα όπως η αποσυμφόρηση των φυλακών, η απελευθέρωση ορισμένων κρατουμένων και μέτρα καραντίνας για μολυσμένους κρατουμένους.

Μάλιστα πρόσφατα, η ΕΕΔΑ, λόγω της απεργίας πείνας ενός κρατουμένου για τη μη αποσυμφόρηση των φυλακών κατά τη διάρκεια της πανδημίας, εξέδωσε Δημόσια Δήλωση καλώντας την Πολιτεία να σεβαστεί τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το κράτος δικαίου και να λάβει άμεσα μέτρα για να προστατεύσει το δικαίωμα της ζωής του κρατουμένου, να εξασφαλίσει την πρόσβασή του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, να αποσυμφορήσει τις φυλακές και να ανταποκριθεί άμεσα με σχέδιο δράσης στην πανδημία. Στη συνέχεια, η ΕΕΔΑ επανήλθε με δύο επιπλέον Δηλώσεις της για το συγκεκριμένο θέμα, καθώς η πρόσβαση του κρατουμένου στην εκπαιδευτική διαδικασία εξακολούθησε να παρεμποδίζεται, με συνέπεια την παράταση της απεργίας πείνας και άμεση απειλή της ζωής του. Μετά και από αντιδράσεις πολλών οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών η πρόσβαση του κρατουμένου στην εκπαίδευση αποκαταστάθηκε.

Η ΕΕΔΑ, λαμβάνοντας υπόψη τις προειδοποιήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και των επιδημιολόγων σχετικά με τον κίνδυνο υψηλής θνησιμότητας του πληθυσμού στις φυλακές, καθώς η διάδοση και διασπορά του Covid-19 σε κλειστές δομές γίνεται με πολλαπλάσια ταχύτητα σε σχέση με τον ανοικτό πληθυσμό, εφιστά την προσοχή των αρμόδιων αρχών και τις καλεί να σεβαστούν το κράτος δικαίου και τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να λάβουν άμεσα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης (ελάχιστες συνθήκες υγιεινής, παροχή ιατρικών υπηρεσιών,

εφοδιασμός με υλικά ατομικής προστασίας κ.α.) και την αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Παράλληλα η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει, ότι η διασφάλισή του δικαιώματος στην εκπαίδευση αποτελεί εγγύηση που απορρέει από το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις, τις οποίες έχει υπογράψει η χώρα μας, συμβάλλει στην ομαλή διαβίωση στα καταστήματα κράτησης και συνιστά ουσιαστικό μέτρο επανένταξης των κρατούμενων στην κοινωνία μετά την έκτιση της ποινής τους.

- **Τα μέτρα θα πρέπει να μεριμνούν για τα άτομα που απειλούνται από ενδοοικογενειακή βία**

Η ΕΕΔΑ έχοντας στο επίκεντρό της, μεταξύ των άλλων, τα ζητήματα πρόληψης και καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, και επισημαίνοντας ότι η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών δεν είναι ιδιωτική υπόθεση αλλά συνιστά παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναγνωρίζει το γεγονός ότι η Πολιτεία πραγματοποίησε και πραγματοποιεί εκστρατείες ενημέρωσης και υποστήριξης για το σκοπό αυτό και παραμένει ωστόσο σε επαγρύπνηση παρακολουθώντας τις επιπτώσεις της συνιστώμενης κοινωνικής απόστασης.

Η ΕΕΔΑ, θορυβημένη από την αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας κατά την περίοδο του εγκλεισμού, επαναλαμβάνει την ανάγκη συστηματικής παροχής υπηρεσιών πρόληψης και ψυχολογικής, κοινωνικής, νομικής στήριξης και φιλοξενίας σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών και των προσφύγων, των γυναικών με αναπηρία και των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, που βρίσκονται σε απειλή. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε συστηματική βάση και μετά το τέλος της υγειονομικής κρίσης.

- **Τα μέτρα εκμετάλλευσης των εθνικών φυσικών πόρων δεν θα πρέπει να απειλούν την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία είναι συνυφασμένη με την προστασία της δημόσιας υγείας**

Η ΕΕΔΑ, προβληματισμένη σχετικά με τα μέτρα που εισάγονται εν μέσω πανδημίας στο νέο περιβαλλοντικό νομοσχέδιο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας με θέμα: «*Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις*», καθώς και με τις αντιδράσεις μεγάλων περιβαλλοντικών οργανώσεων (WWF, Greenpeace), συνέταξε κείμενο παρατηρήσεων. Πέραν του γεγονότος ότι το τελικό κείμενο νόμου που κατατέθηκε στη Βουλή περιείχε σχεδόν τις διπλάσιες διατάξεις από το κείμενο της διαβούλευσης, στα άστοχα σημεία του νομοθετήματος συγκαταλέγονται η απουσία επαρκών εγγυήσεων όσον αφορά την εκμετάλλευση εθνικών φυσικών πόρων, οι σύνθετες και

αδιαφανείς διαδικασίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης, οι ασάφειες και το έλλειμμα κοινωνικής συμμετοχής στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, η διευκόλυνση των προγραμμάτων εξόρυξης υδρογονανθράκων ακόμα και εντός περιοχών Natura 2000 και εθνικών πάρκων.

Η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει καταρχήν την ανάγκη και τη σημασία διασφάλισης της καλής νομοθέτησης με γνώμονα την ασφάλεια δικαίου, την απλοποίηση των διαδικασιών, τη λογοδοσία και τη διαφάνεια. Περαιτέρω, αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος ως δικαιώματος του ανθρώπου, όπως αυτό αποτυπώνεται τόσο σε κείμενα του διεθνούς και εθνικού δικαίου, όσο και στην νομολογία διεθνών και εθνικών δικαστηρίων, η ΕΕΔΑ καλεί την Πολιτεία, ιδιαίτερα στη σημερινή παγκόσμια συγκυρία, να επιδείξει τον αναγκαίο σεβασμό στη διατήρηση, την προστασία και την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.

- **Η ανεξαρτησία και απρόσκοπτη λειτουργία της Δικαιοσύνης πρέπει να προστατεύονται**

Ενόψει του καθεστώτος αναστολής των εργασιών των δικαστηρίων λόγω του COVID-19, η ΕΕΔΑ εξέτασε το ζήτημα της επαναλειτουργίας των δικαστηρίων, τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις παρουσίας των διαδίκων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και την ψηφιοποίηση των διαδικασιών στο χώρο της Δικαιοσύνης, η οποία αναμένεται να δρομολογηθεί το επόμενο διάστημα.

Όσον αφορά το θεσμικό ρόλο της δικαιοσύνης στη διασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας του κράτους δικαίου, η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει την ανάγκη να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα για τη διευκόλυνση και την ασφαλή λειτουργία των δικαστηρίων στο πλαίσιο της αποκλιμάκωσης των περιορισμών που είχαν επιβληθεί εξαιτίας της πανδημίας και καλεί τις αρμόδιες αρχές να μεριμνήσουν για την άμεση επαναλειτουργία του δικαστικού συστήματος και την προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, της ανθρώπινης αξίας και αξιοπρέπειας.

- **Οι ειδικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία πρέπει να προστατεύονται**

Η ΕΕΔΑ στο πλαίσιο της αποστολής της ασχολείται στενά με την προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και έχει διατυπώσει σειρά συστάσεων για την προστασία κατά των διακρίσεων λόγω αναπηρίας. Με αφετηρία το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση – όλων των παιδιών – όπως αυτό κατοχυρώνεται σε εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή νομικά κείμενα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, είναι καθ' εαυτό θεμελιώδες και καταλυτικό για την υλοποίηση των ατομικών και πολιτικών ελευθεριών και των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, συνιστά

επιτακτική ανάγκη η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στα μέτρα που λαμβάνονται στον τομέα της εκπαίδευσης για την πρόληψη και μη εξάπλωση του πανδημίας.

Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της αποκλιμάκωσης των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, η ΕΕΔΑ ζητά τη δέσμευση της Πολιτείας στην πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα οποία οφείλει να αντιμετωπίζει έμπρακτα ισότιμα και δηλώνει για ακόμη μία φορά έτοιμη και πρόθυμη να συμβάλει σε αυτόν το σκοπό, σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς που εμπλέκονται στην προαγωγή και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παιδιών αυτών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα ζητήματα καθώς και ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει πάντα να επικρατούν:

Η ΕΕΔΑ δεσμεύεται, στο πλαίσιο της αποστολής της, να αξιοποιήσει την εμπειρία της από αυτήν την πρώτη φάση της πανδημίας, εξακολουθώντας να καταγράφει τις προκλήσεις που θέτει η τρέχουσα πανδημία κατά τις επόμενες φάσεις της και να ενημερώνει το κοινό με κάθε πρόσφορο μέσο.

Η ΕΕΔΑ, εκφράζει την ικανοποίησή της για τον εξαιρετικά θετικό αντίκτυπο των μέτρων για τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας, καθώς τα ποσοστά θνησιμότητας από τον Covid-19 στην Ελλάδα παραμένουν από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη αναλογικά με τον πληθυσμό, και βεβαίως την ευγνωμοσύνη της απέναντι στο υγειονομικό προσωπικό της χώρας που παρά τις παθογένειες του εθνικού συστήματος υγείας, στάθηκε με αυτοθυσία στην πρώτη γραμμή της πρωτόγνωρης αυτής μάχης.

Παράλληλα, η ΕΕΔΑ επισημαίνει στην Πολιτεία, ότι για όσο διάστημα οι προκλήσεις παραμένουν, τα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας, θα πρέπει να λαμβάνονται και να εφαρμόζονται με απόλυτο σεβασμό στις θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και με γνώμονα τις αρχές της αλληλεγγύης και της αναλογικότητας για την αποφυγή δυσανάλογων επιπτώσεων ιδίως σε βάρος των ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες.